

קבורה בישראל: נייר עמדה

הקליניקה לחקיקה חברתית, המרכז הבינתחומי הרצליה

1. רקע: קבורה במדינת ישראל

קבורה במדינת ישראל נעשית ברובה על ידי גופים דתיים, וממומנת בבסיסה על ידי המוסד לביטוח לאומי. בתי העלמין מופעלים, בעיקר, על ידי ארגוני קבורה דתיים (חברה קדישא ליהודים והגופים המקבילים בעדות הדתיות האחרות), ומיעוטם על ידי חברות קבורה אזרחיות/חילוניות, אשר פועלות בבתי עלמין אזרחיים. החל משנת 1996 עם חקיקת החוק לקבורה אזרחית חלופית חלה מהפכה מסוימת בחובות המוטלות על המדינה בכל הנוגע לקבורה אזרחית.

כך או כך, הוצאות הקבורה ממומנות על ידי הביטוח הלאומי, שמשלם את דמי הקבורה ישירות לחברה קדישא, או לכל גוף אחר שהורשה לעסוק בקבורה. הדבר נכון כל עוד למשפחה אין בקשות מיוחדות. על פי אתר חברה קדישא, אלה המצבים בהם רשאית לגבות תשלום: רכישת חלקת קבר בחיים (על פי התעריפים הקבועים בחוק, התעריף שונה ממקום למקום); קבורה ב"חלקה חריגה" (חלקה שאושרה מראש על ידי המוסד לביטוח לאומי כחריגה); קבורה בבית עלמין סגור (בית עלמין שהוכרז כסגור בשל מיעוט חלקות לקבורה); תושב ישראל שנפטר ומשפחתו מעוניינת לקברו שלא במקום מגוריו. אם כן, כאשר המשפחה מבקשת חלקה מסוימת או בית עלמין מסוים, הדבר נקרא "קבורה חריגה". כל בקשה החורגת מתנאים אלה נעשית באופן עצמאי בין הפרט לחברה קדישא.

לחברה קדישא מחירון קבוע כל עוד ההזמנה נעשתה בטרם הפטירה (המחירון נמצא באתר החברה). נראה, כי לאחר הפטירה החברה לא מחויבת למחירון זה. התעריף המקסימלי לרכישת חלקת קבר בחיים קבוע בחוק שירותי הדת היהודיים ומשתנה על פי יישוב המגורים.

2. סקירת המצב החקיקתי

ככלל, קבורה בישראל מתבצעת על ידי גופים דתיים וממומנת בבסיסה על ידי המוסד לביטוח לאומי, וניתנת הזכות לקבורה חינם לכל מבקש. הבסיס החוקי עליו נשען הליך הקבורה בישראל הינו למעשה חוק עות'מאני שהתגלגל (כדומה לחוקים אחרים) לכדי המשפט הארץ ישראלי, החוק העות'מאני קובע כי קבורת אדם תתבצע לפי דתו ובהתאם לאמונתו. בשנת 1971 חוקק חוק שירותי הדת היהודיים, המסדיר ומעגן את החוק העות'מאני ומוסיף ומרחיב בנוגע לעניינים נוספים העוסקים בקבורת יהודי. זאת ועוד, החוק קובע כי הקבורה תתבצע על ידי חברה קדישא.

בשנת 1992 חל שינוי משמעותי וזאת הודות לעמותת "מנוחה נכונה", שעתרה לבג"ץ בטענה כי זכותו של אדם לדרוש להיקבר בהתאם לרצונו ובטקס התואם את אמונתו. בג"ץ קיבל את העתירה ובשנת 1996 נחקק חוק הזכות לקבורה אזרחית חלופית וגם קבורה זו תמומן על ידי המוסד לביטוח לאומי.

אחת התופעות החריגות והייחודיות לקבורה בישראל הינה שיטת התמחור. כמצוין מעלה, כל תושב ישראל זכאי להיקבר בחינם (יותר נכון, במימון המוסד לביטוח לאומי המעביר 4,500 ₪ לקבורה) במקום אשר יוקצה לו על ידי חברה קדישא. במידה והמשפחה מבקשת חלקה מסוימת או לחלופין בית קבר מסוים

הבקשה תחשב כ"קבורה חריגה" ולחברה קדישא הסמכות (לפי חוק) לקבוע את המחיר בהתאם למצוקת הקבורה ולזמינות בית הקברות. מחירים אלו יכולים לנוע בין כמה עשרות אלפי שקלים למאות אלפי שקלים.

חברה קדישא אמורה להשתמש בכספים אלו לכיסוי הוצאות קבורה שאינן ממומנות על ידי הביטוח הלאומי, כגון הכשרת הקרקעות לקבורה ופיתוחן, סלילת שבילים, ניקוז, גינון, ניקיון, שמירה וביטוח¹. אולם חוסר הפיקוח על גובה התשלום מוביל לעליית מחירים עד לכדי סכומים דמיוניים של מאות אלפי שקלים.

נוסף לפערי התשלום בין אותה "קבורה חריגה", חברה קדישא נהנית מפטורים נוספים כדוגמת פטור מארנונה² לצד הכנסות משמעותיות נוספות³.

3. בעיות וביקורת

החוק מסדיר את פעולת רכישת הקבר בחיים לפי מחירים אשר מנויים בתוספת הראשונה והשנייה לחוק לשירותי דת. לעומת זאת, אין בחוק מנגנון המגביל את הסכום שחברה קדישא יכולה לדרוש תשלום עבורו לאחר שהאדם נפטר. ההתייחסות היחידה אשר מצויה בחוק באשר לדמי הקבורה, היא בחוק לביטוח לאומי בו ההסדרה של התשלומים היא בכפוף להחלטת שר העבודה והרווחה בהתייעצות עם השר לענייני דתות ובאישור של ועדת העבודה והרווחה.

מחד, ניתן לראות כי עבור רכישת קבר בחיים, ישנה הסדרה בחוק שירותי הדת לרבות מחירים קבועים ואפשרות הסטייה מהם, הקבועים בתוספות לחוק. סעיף 2א14 לחוק שירותי הדת היהודיים (שינוי תעריפים) קובע: "השר לענייני דתות רשאי לקבוע, באישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת, לגבי בית עלמין מסוים או באופן כללי, באופן זמני או באופן קבוע, סכום לרכישת חלקת קבר בחיים השונה מהתעריף המפורט בתוספת הראשונה או בתוספת השנייה, לפי העניין, בשל שינויים בעלויות חלקת קבר, ורשאי הוא לקבוע כאמור לגבי תעריפים המפורטים בחלק ב' בתוספת הראשונה גם בהתחשב בשינויים בעלויות חלקת קבר בקבורה רוויה לפי סוגיה".

מאידך, לאחר פטירת האדם, המחירים אינם קבועים מראש ונקבעים בהתאם להחלטת השר לעבודה ורווחה; סעיף 266 לחוק הביטוח הלאומי (דמי קבורה בארץ) קובע: "הובא לקבורה בישראל אדם שנפטר בישראל או תושב ישראל שנפטר בחוץ לארץ, ישלם המוסד לחברה קדישא, לרשות מקומית, למוסד ציבורי אחר או לכל אדם המורשה כדין לעסוק בקבורת נפטרים, שטיפלו בקבורת המת, דמי קבורה בסכומים ולפי תנאים ומבחנים שקבע השר בהתייעצות עם השר לענייני דתות ובאישור ועדת העבודה והרווחה".

1

<http://www.itim.org.il/%D7%A7%D7%91%D7%95%D7%A8%D7%94/%D7%9E%D7%99%D7%93%D7%A2-%D7%A9%D7%99%D7%9E%D7%95%D7%A9%D7%99%D7%9C%D7%A7%D7%91%D7%95%D7%A8%D7%94/%D7%A7%D7%91%D7%95%D7%A8%D7%9B%D7%9E%D7%94-%D7%96%D7%94-%D7%A2%D7%95%D7%9C%D7%94-%94>

² <https://www.themarker.com/news/1.2018289>

³ <http://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001106700>

4. מסקנות ודרכי פעולה

לטעמנו, מן הראוי להסדיר את המחירים לאחר פטירת האדם. ניתן להניח כי המצב הנוכחי פותח פתח לדרישות לא מידתיות בעת משבר של המשפחה. אנו מציעים לפעול לחוקק הסדרה בנושא בה יפורטו העלויות וההגבלות אשר ניתן לגבות ממשפחת הנפטר.

בדומה לתוספות בחוק שירותי הדת היהודיים, לטעמנו יש להכניס תוספת זהה (הקובעת מחירים ואת אפשרות הסטייה מהם) בחוק הביטוח הלאומי ובכך להוביל לפתרון בעיית ההסדרה לאחר פטירת האדם.

מגישים: אור בריגה, ספיר חזן ומיה אטינגר